

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Białymstoku

LBI.410.022.02.2019

03032519

Pani Agnieszka Krokos
Szkoła Podstawowa nr 2
Im. Ks. J. Twardowskiego w Białymstoku
ul. Bohaterów Monte Cassino 25, 15-893 Białystok

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/028 – Kształcenie dzieci rodziców powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbi@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Szkoła Podstawowa nr 2 im. Ks. J. Twardowskiego w Białymstoku (dalej: „Szkoła” lub „SP nr 2”), ul. Bohaterów Monte Cassino 25, 15-893 Białystok.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Agnieszka Krokos – Dyrektor Szkoły od 1 września 2017 r. (akta kontroli str. 2)
Zakres przedmiotowy kontroli	Kształcenie dzieci obywateli polskich powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców.
Okres objęty kontrolą	Lata 2017/2018 – 2019/2020 (do 20 grudnia 2019 r.), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontroler	Władysław Radgowski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/142/2019 z 17 października 2019 r. (akta kontroli str. 1)

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm. Ustawa zwana dalej: ustawą o NIK.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W Szkole podejmowano działania mające na celu zapewnienie odpowiedniego do potrzeb kształcenia, wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dzieci obywateli polskich powracających do kraju z zagranicy oraz dzieci cudzoziemców³.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Wszystkim dzieciom cudzoziemców, których znajomość języka polskiego nie była wystarczająca udzielono wsparcia w postaci dodatkowych bezpłatnych zajęć z tego przedmiotu, zaś uczniom, którzy tego potrzebowali zapewniono również wsparcie w formie zajęć wyrównawczych z języka polskiego i matematyki, w wymiarze zgodnym z § 19 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw⁴. Prowadzenie dodatkowych zajęć było możliwe dzięki staraniom o przyznanie przez organ prowadzący środków na ten cel. Jednak Szkoła nierzetelnie wykazywała w Systemie Informacji Oświatowej liczbę dzieci, które nie były obywatelami polskimi (o dwie osoby w 2016 r. i jedną w 2018 r.) oraz liczbę uczniów uczęszczających na zajęcia dodatkowe z języka polskiego (o cztery osoby w 2016 r. i 2018 r. oraz o pięć w 2017 r.).

Szkoła zapewniła 13 nauczycielom (spośród 50) doskonalenie zawodowe związane z kształceniem dzieci przybywających z zagranicy. Począwszy od roku szkolnego 2019/2020 dostosowano obowiązujące w Szkole programy nauczania do potrzeb kształcenia dzieci z zagranicy. Wcześniej, w ramach udzielanego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, wprowadzono dostosowania wymagań edukacyjnych z przedmiotów, z którymi 28 uczniów cudzoziemskich miało problemy. Do 2019 r. wewnętrzny system oceniania obejmował wszystkich uczniów, bez wyodrębnienia dzieci przybywających z zagranicy (dzieci te wyodrębniono dopiero w roku szkolnym 2019/2020). Podobnie było z nadzorem pedagogicznym, który obejmował m. in. proces kształcenia wszystkich uczniów w tym dzieci przybyłych z zagranicy.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

Kształcenie dzieci obywateli polskich powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców

Opis stanu faktycznego

1. W okresie objętym kontrolą do Szkoły uczęszczała następująca liczba dzieci cudzoziemców lub osób, które powróciły do kraju:

- 25 dzieci w r. szk. 2017/2018, z tego 10 stanowiły dzieci osób, które powróciły do Polski. Wśród 14 dzieci cudzoziemców dziewięcioro uczniów pochodziło z Federacji Rosyjskiej, pięcioro z Ukrainy. W roku tym do Szkoły przyjęto ośmioro uczniów (wszystkich na podstawie dokumentów), z tego pięcioro dzieci cudzoziemców i troje obywateli polskich powracających z zagranicy. W trakcie roku jedno dziecko opuściło Szkołę;
- 38 dzieci w r. szk. 2018/2019, z tego 16 dzieci osób, które powróciły do Polski. Wśród 22 dzieci cudzoziemców 10 uczniów przybyło z Federacji Rosyjskiej, siedmioro z Ukrainy, troje z Republiki Białorusi. Do Szkoły przyjęto 14 dzieci (wszystkie na podstawie dokumentów), z tego ośmioro dzieci cudzoziemców i sześciu obywateli polskich powracających z zagranicy. W trakcie roku pięcioro dzieci opuściło Szkołę, zaś troje zakończyło naukę po VIII klasie⁵;
- 39 dzieci w r. szk. 2019/2020, z tego 12 dzieci osób, które powróciły do kraju i 27 dzieci cudzoziemców, z tego po ośmioro dzieci z Federacji Rosyjskiej, Republiki Białorusi i Ukrainy. Do Szkoły przyjęto dziewięcioro dzieci (wszystkie na podstawie dokumentów),

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dalej: dzieci przybywające z zagranicy.

⁴ Dz. U. Nr 1655 ze zm. zwane dalej „rozporządzenie w sprawie kształcenia dzieci przybywających z zagranicy”.

⁵ W Szkole kształciło się 352 uczniów.

z tego ośmioro dzieci cudzoziemców i jedno dziecko obywateli polskich powracających z zagranicy. (akta kontroli str. 3-6)

W 2016 roku i 2018 roku dane zamieszczone w Systemie Informacji Oświatowej (SIO) o liczbie dzieci, które nie są obywatelami polskimi różniły się od danych wynikających z Księgi uczniów. I tak:

- 30 września 2016 r. wg SIO było pięcioro takich uczniów, zaś faktycznie było ich siedmioro⁶,
- 30 września 2018 r. wg SIO w SP nr 2 było 23 uczniów niebędących obywatelami polskimi, podczas gdy wg księgi uczniów było ich 24.

Dane o liczbie dzieci cudzoziemców wykazane w szkolnej bazie SIO na 30 września 2017 r. i 2019 r. były zgodne ze stanem faktycznym (szerzej na temat rozbieżności między danymi SIO a stanem faktycznym napisano w sekcji „Ustalono nieprawidłowości”).

(akta kontroli str. 3-6, 163-169)

Z dokumentacji Szkoły wynika, że dyrektor informował organ prowadzący (Miasto Białystok) o uczniach z zagranicy przyjętych do SP nr 2, gdy ubiegał się o środki finansowe na dodatkowe zajęcia lekcyjne lub wyrównawcze (nie informowano organu prowadzącego o wszystkich uczniach z zagranicy przyjętych do Szkoły). I tak:

- a) w roku szkolnym 2017/2018, w trakcie którego do SP nr 2 uczęszczało 25 dzieci, dyrektor wystąpił do Urzędu Miejskiego w Białymstoku o przyznanie środków:
 - 14.09.2017 r. na dwie godziny dydaktyczne tygodniowo na realizację w roku szkolnym dodatkowych zajęć z języka polskiego dla trzech uczniów (dwóch z klasy I i jeden z III klasy) przybyłych z zagranicy i rozpoczynających naukę w Szkole. W uzasadnieniu podał, że uczniowie ci „*wykazują istotne braki w znajomości języka polskiego zarówno formy mówionej jak i pisanej, co w znacznym stopniu utrudnia komunikację oraz realizację treści programowych*” (naukę w SP nr 2 rozpoczęło w tym roku ośmioro dzieci, w tym pięcioro dzieci cudzoziemców). Ponadto zwrócił się o możliwość zorganizowania również dodatkowych zajęć wyrównawczych z edukacji wczesnoszkolnej w wymiarze jednej godziny tygodniowo dla tych uczniów. W uzasadnieniu podał, że „*Udział w powyższych zajęciach niewątpliwie ułatwi uczniom pokonanie różnic programowych wynikających z nauki w innych krajach, umożliwi szybsze przezwyciężenie zauważonych trudności w przyswajaniu obowiązujących treści programowych, a tym samym funkcjonowanie w grupie rówieśniczej, co ma istotne znaczenie na początku edukacji szkolnej*”. Wniosek dyrektora uzyskał akceptację;
 - 10.11.2017 r. na realizację dodatkowych zajęć wyrównawczych z języka polskiego i matematyki w wymiarze po jednej godzinie dydaktycznej tygodniowo dla czworga uczniów V i VI klasy (jedno z dzieci przyjęte do szkoły w roku szkolnym 2017/2018, zaś pozostałe przyjęte wcześniej). Treść uzasadnienia była taka sama jak we wcześniejszym wniosku (dodano kwestię przezwyciężania trudności w komunikowaniu się). Wniosek został zaakceptowany. (akta kontroli str. 9-12)
- b) w roku szkolnym 2018/2019 dyrektor wystąpił do organu prowadzącego (pismo z 25.09.2018 r.) o przyznanie środków na dwie godziny dydaktyczne tygodniowo na realizację dodatkowych zajęć z języka polskiego dla czterech uczniów (dwóch z klasy I i po jednym z II i V klasy) przybyłych z zagranicy i rozpoczynających naukę w Szkole. Uzasadnienie wniosku było takie same jak w piśmie z roku wcześniejszego (naukę w SP nr 2 rozpoczęło w tym roku 14 uczniów, w tym ośmioro dzieci cudzoziemców). Ponadto zwrócił się o możliwość zorganizowania również dodatkowych zajęć wyrównawczych z edukacji wczesnoszkolnej w wymiarze jednej godziny tygodniowo dla tych uczniów oraz dodatkowych zajęć wyrównawczych z języka polskiego i matematyki dla uczniów z rodzin cudzoziemskich z klas IV - VIII. Uzasadnienie wniosku było takie same jak wniosku z 10.11.2017 r. W końcowej części pisma dyrektor poinformował organ założycielski o liczbie dzieci niebędących

⁶ Wg stanu na 30.09.2016 r. było 12 dzieci z zagranicy, z tego siedmioro dzieci cudzoziemców i pięcioro obywateli polskich, którzy powrócili do kraju.

obywatelami polskimi uczących się w Szkole. Wniosek dyrektora uzyskał akceptację, z wyjątkiem dodatkowych zajęć wyrównawczych dla uczniów z klas IV – VIII.

(akta kontroli str. 13-14)

c) na rok szkolny 2019/2020 dyrektor SP nr 2 dwukrotnie (do 20 grudnia 2019 r.) występował o środki na dodatkowe zajęcia:

– 16.04.2019 r. dla siedmiu uczniów z klas II – III w wymiarze dwóch godzin tygodniowo na zajęcia wyrównawcze z edukacji wczesnoszkolnej. Ponadto dla 13 uczniów z klas IV – VIII na zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z języka polskiego (trzy godziny tygodniowo) i zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z matematyki (trzy godziny tygodniowo). Wniosek nie uzyskał akceptacji, bowiem uczniowie ci nie spełniali wymogu określonego w § 18 ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci przybywających z zagranicy, zgodnie z którym *„jedynie dla uczniów przybywających z zagranicy, podlegających obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, korzystających z dodatkowych lekcji języka polskiego, organ prowadzący organizuje w szkole dodatkowe zajęcia wyrównawcze z danego przedmiotu”*;

(akta kontroli str. 15-16)

– 10.09.2019 r. na dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego w wymiarze dwóch godzin tygodniowo (z podziałem na grupy wiekowe: klasy I-III czterech uczniów i IV-VII pięcioro uczniów) dla dziewięciu uczniów przybywających z zagranicy i rozpoczynających naukę w Szkole (tj. wszystkich przyjętych do SP nr 2). Jednocześnie dyrektor zwrócił się o zorganizowanie dodatkowych zajęć wyrównawczych z edukacji wczesnoszkolnej w wymiarze jednej godziny tygodniowo dla wymienionych we wniosku dzieci z klas I-III oraz dodatkowych zajęć wyrównawczych z języka polskiego i matematyki dla uczniów z klas IV-VIII w wymiarze jednej godziny tygodniowo. Uzasadnienie wniosku było takie same jak w 2017 i 2018 r. Ponadto dyrektor poinformował organ założycielski o liczbie dzieci niebędących obywatelami polskimi kształcących się w Szkole. Wniosek dyrektora został zaakceptowany 13 września 2019 r. przez organ prowadzący. Jak wynika z dzienników zajęć, na dodatkowe lekcje z języka polskiego uczęszczało siedmioro dzieci.

(akta kontroli str. 17-18, 172)

Według danych zamieszczonych w bazie SIO, według stanu na 30 września, w latach 2016-2018 żadne dziecko nie korzystało z dodatkowych lekcji z języka polskiego, podczas gdy liczba tych dzieci faktycznie wynosiła: czworo w 2016 r., pięcioro w 2017 r. i czworo w 2018 r. W roku szkolnym 2019/2020 wg szkolnej bazy SIO na zajęcia dodatkowe z języka polskiego uczęszczało (stan na 18 listopada⁷) dziewięcioro uczniów, podczas gdy wg dzienników zajęć było ich siedmioro (opis w powyższym pkt. „c” tiret drugie).

(akta kontroli str. 117, 163-173)

Wydatki na kształcenie dzieci przybywające z zagranicy wyniosły 5.332 zł, 5.909 zł i 7.084 zł (w całości przeznaczone je na wynagrodzenia nauczycieli), w tym:

– na prowadzenie dodatkowych zajęć z języka polskiego (w tym wyrównawczych): 3.107 zł, 2.658 zł i 4.072 zł,

– na prowadzenie dodatkowych zajęć wyrównawczych z przedmiotów obowiązkowych: 2.225 zł, 3.251 zł i 3.012 zł⁸.

(akta kontroli str. 56)

2. W okresie objętym kontrolą do Szkoły przyjęto 31 dzieci cudzoziemców lub osób powracających z zagranicy, z czego pięcioro mieszkało poza obwodem SP nr 2. Analiza, którą objęto dokumentację przyjętych w poczet uczniów latach 2017-2019 wykazała, że:

a) 30 uczniów przyjęto m.in. na podstawie pisemnego wniosku rodziców. W jednym przypadku nie było w dokumentacji Szkoły wniosku o przyjęcie ucznia (był natomiast arkusz ocen świadczący o ukończonym etapie edukacji – uczeń ten przeniósł się z innej szkoły podstawowej znajdującej się w Białymstoku). Odnosząc się do braku wniosku o przyjęcie do Szkoły, Wicedyrektor SP nr 2 wyjaśniła *„Nie wiem dlaczego tak*

⁷ Obecnie stosowany SIO nie ma możliwości wydruku na wybrany „historyczny” dzień.

⁸ W latach 2017-2019 (do 31 października) wydatki Szkoły wynosiły odpowiednio 3.845,6 tys. zł, 4.385,7 tys. zł i 4.122,7 tys. zł.

się stało. Sprawami tymi wówczas zajmowała się poprzednia Pani dyrektor, zaś sprawy związane z obowiązkiem szkolnym prowadziła Pani, która już w szkole nie pracuje⁹.

- b) wszyscy uczniowie przyjęci do klas powyżej pierwszej (21 dzieci) posiadali świadectwa bądź zaświadczenia o ukończonym stopniu edukacji, przy czym:
- troje dzieci przyjęto, mimo że przedłożona przez rodziców dokumentacja szkolna nie była przetłumaczona z języka ukraińskiego. Podstawą zakwalifikowania do klasy trzeciej, piątej i szóstej, były podania rodziców;
 - jedno dziecko przyjęto do klasy VII, mimo że w przedłożonym zaświadczeniu (przetłumaczonym na język polski z języka ukraińskiego) nie wskazano jaki etap kształcenia dziecko ukończyło. Również w tym przypadku podstawą do zakwalifikowania dziecka do klasy VII było podanie rodziców oraz rok urodzenia dziecka;
 - pięcioro dzieci przyjęto na niższy poziom nauczania niż wynikało to z przedstawionych dokumentów szkolnych (np. dziecko, które na Białorusi ukończyło drugą klasę, przyjęto do klasy drugiej w SP nr 2). Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że dzieci przyjmowano do klas zgodnie z wiekiem uczniów oraz wolą rodziców;
- c) sześćcioro dzieci przeniesiono do SP nr 2 z innych szkół znajdujących się w Polsce, w tym jedno dziecko po zakończeniu etapu wychowania przedszkolnego (tzw. „zerówka”) do klasy I;
- d) jedno dziecko przyjęto do klasy pierwszej w r. szk. 2017/2018, mimo że wg oświadczenia rodziców, dziecko to wcześniej (od 15.09.2015 r. do 06.04.2017 r.) uczęszczało do szkoły w Berlinie. Wicedyrektor szkoły wyjaśniła, że „Stało się to na prośbę rodziców wyrażoną w podaniu o przyjęcie do szkoły i w rozmowie ustnej. Dziecko słabo mówiło po polsku, nie czytało, nie pisało, nie знаło liter. Nie mamy wiedzy, czy ukończyło jakąś klasę w Niemczech”. (akta kontroli str. 19-30)

3. W okresie objętym kontrolą w Szkole nie rozpoznawano umiejętności uczniów z zagranicy rozpoczynających naukę. Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że „(...) Na „wejściu” nie odbywają się w szkole sprawdziany ani diagnozy specjalnie przygotowane dzieciom cudzoziemskim bądź też powracającym z zagranicy, jest to niemożliwe, ponieważ w większości takie sprawdziany musiałyby się odbywać w języku zgodnym z miejscem urodzenia bądź też miejscem wcześniejszego pobytu uczniów. Dzieje się tak gdyż w większości przypadków uczniowie czasami mówią po polsku, ale nie czytają, tym bardziej nie piszą. Nauczyciele, którzy uczą dzieci cudzoziemskie lub dotknięte problemem migracji dostosowują metody pracy i ocenianie poziomu wiedzy uczniów w bieżącej pracy z tymi uczniami (...) podczas których jest weryfikowany poziom wiedzy”. (akta kontroli str. 31-32)

Do roku szkolnego 2018/2019 w SP nr 2 wykorzystywane były ogólnodostępne programy nauczania, których nie zmodyfikowano pod względem wymagań programowych, form i metod kształcenia⁹. Dyrektor szkoły wyjaśniła: „Jako dyrektor szkoły pracę w SP nr 2 rozpoczęłam w roku 2017/2018. Przychodząc do nowej dla siebie placówki zapoznawałam się z metodami, formami i narzędziami w szkole ale przede wszystkim ze stanem faktycznym dotyczącym także dzieci cudzoziemskich i dotkniętych problemem migracji. Nie było dostosowań co do programów nauczania. W roku szkolnym 2018/2019, kiedy liczba uczniów zwiększyła się w stopniu znaczącym, ewaluując swoją pracę poprosiłam o założenie uczniom cudzoziemskim i dotkniętym problemem migracji, kart pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w których zostały opracowane dostosowania w/w uczniom. W roku 2019/2020 wprowadziłam dostosowania programów nauczania biorąc pod uwagę także doświadczenie już w pracy z uczniami cudzoziemskimi, dotkniętymi problemem migracji (...)”. (akta kontroli str. 31-32)

⁹ W Szkole nie sporządzano planów dydaktycznych.

Począwszy od roku szkolnego 2019/2020 w SP nr 2 opracowano dla poszczególnych przedmiotów „Dostosowanie programów nauczania do potrzeb, możliwości, metod i form pracy z uczniami cudzoziemskimi i dotkniętymi problemem migracji” (dwustronicowy dokument dotyczący 14 przedmiotów, przyjęty do stosowania przez Radę Pedagogiczną 9 września 2019 r.)¹⁰.

Dostosowanie, dotyczące ogólnych warunków sprawdzania i oceniania, polegało przykładowo na (pełne cytaty):

- j. polski: „nie ma oceny strony językowej, dopuszczalne błędy gramatyczne, składniowe i ortograficzne; obniżenie wymagań w miarę potrzeb; akceptowana jest każda forma wypowiedzi świadcząca o zrozumieniu zagadnienia, tematu; dostosowanie kryteriów oceny sprawdzianów, prac pisemnych i domowych; wydłużanie czasu pracy”,
- matematyka: „wydłużanie czasu pracy; akceptowana jest każda forma wypowiedzi świadcząca o zrozumieniu zagadnienia tematu; dopuszcza się ustne zaliczanie treści objętych sprawdzianem; stosuje się indywidualną pracę z uczniem w czasie lekcji; obniżanie wymagań w miarę potrzeb”,
- historia: „obniżenie wymagań w miarę potrzeb; akceptowana jest każda forma wypowiedzi świadcząca o zrozumieniu zagadnienia, tematu; dostosowanie kryteriów oceny sprawdzianów, prac pisemnych i domowych; wydłużanie czasu pracy; zmniejszanie ilości zadań na sprawdzianie; obniżenie progu punktacji w pracach pisemnych; indywidualna pomoc nauczyciela na zajęciach i w trakcie pisania pracy”,
- geografia: „obniżenie wymagań w miarę potrzeb; akceptowana jest każda forma wypowiedzi świadcząca o zrozumieniu zagadnienia, tematu, dostosowanie kryteriów oceny sprawdzianów, prac pisemnych i domowych, wydłużanie czasu pracy”,
- biologia, przyroda: „dopuszcza się ustne zaliczanie treści objętych sprawdzianem z wykorzystaniem zrobionych przez ucznia fiszek zawierających specjalistyczną terminologię w języku polskim; obniżanie wymagań w miarę potrzeb; ocenie nie podlega prowadzenie zeszytu; wydłużanie czasu pracy; nie zadaje się pisemnych prac domowych”
(akta kontroli str. 33-53)

W okresie objętym kontrolą nauczyciele SP nr 2 korzystali z 14 materiałów pomocniczych dotyczących wyłącznie nauki języka polskiego. Były to opracowania m.in. Fundacji Obywatelskiej Perspektywa („O dzieciach, którym pomagał bocian”, „Materiały dydaktyczne do nauki języka polskiego jako obcego”), Stowarzyszenia Vox Humana („Słuchaj i powtarzaj”), gry wspomagające naukę języka, ćwiczenia.
(akta kontroli str. 54-55)

4. W okresie do 29 sierpnia 2019 r. w Szkole obowiązywał statut, którego regulacje dotyczyły wszystkich uczniów, w tym do uczniów przybywających z zagranicy Jednym ze statutowych celów Szkoły było zapewnienie uczniom, nauczycielom i rodzicom pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Za organizację tej pomocy odpowiadał pedagog szkolny.
(akta kontroli str. 57-114)

Pedagog szkolny rozpoznawał potrzeby psychofizyczne uczniów przybywających z zagranicy za pomocą obserwacji, wywiadów i rozmów z nauczycielami. Wyniki rozpoznania dokumentowano w dzienniku zajęć pedagoga szkolnego oraz w indywidualnych teczках uczniów cudzoziemskich.
(akta kontroli str. 115-116)

W okresie objętym kontrolą troje uczniów korzystało z pomocy w specjalistycznych placówkach wsparcia dziennego „Nazaret” i „Stumilowy las”. Jedno z tych dzieci skierowano przed 2017 r. (uczenica klasy ósmej, która od dawna jest pod opieką placówki) oraz rodzeństwo skierowane przez nauczyciela SP nr 2 w 2018 r. Dzieciom udzielana jest opieka przez pięć dni w tygodniu, po lekcjach w Szkole. Otrzymują pomoc przy odrabianiu szkolnych prac domowych, w zakresie wyrównywania wiedzy, nadrobiania braków szkolnych. Prowadzone są zajęcia socjoterapeutyczne, integracyjne. Ponadto jedno dziecko otrzymało skierowanie do psychologa.
(akta kontroli str. 115-116)

¹⁰ Podpisy przy opisie metod dostosowania złożyli nauczyciele prowadzący dane przedmioty.

W okresie objętym kontrolą do Szkoły przyjęto 31 dzieci z zagranicy, z czego 18 założono „Kartę pomocy psychologiczno-pedagogicznej”¹¹. W roku szkolnym 2017/2018 karty założono dwóm uczniom, w kolejnych latach szkolnych po osiem Kart dla dzieci cudzoziemców lub obywateli polskich powracających z zagranicy. Karty te sporządzane były przez wychowawców klasy i zatwierdzane przez Dyrektora Szkoły. Wskazywano w nich m.in. podstawę objęcia pomocą (np. niski poziom umiejętności wynikający z miejsca przybycia dziecka), mocne strony ucznia, diagnozę trudności rozwojowych i edukacyjnych, wskazania do pracy oraz zalecane formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W ramach wskazań do pracy zamieszczane były „dostosowania wymagań edukacyjnych” z przedmiotów, z którymi uczeń miał problemy (np. większa ilość czasu na przyswojenie nowych treści, dostosowanie trudności zadań do możliwości ucznia, unikanie trudnego słownictwa, stosowanie materiału ikonograficznego). Po zakończeniu roku szkolnego 2018/2019 sporządzono 14 ocen efektywności karty pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w których zawarte były wyniki obserwacji postępów w nauce i rekomendacje do ewentualnego objęcia dalszą pomocą. Kart takich nie sporządzono po zakończeniu roku szkolnego 2017/2018 dla dwóch nowoprzyjętych uczniów, którym założono karty oraz jednemu (spośród ośmiu) dziecku przyjętemu do SP nr 2 w roku szkolnym 2018/2019. Według wyjaśnień dyrektora SP nr 2, brak oceny efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej wynikał z niezamknięcia karty (nie zakończono udzielania pomocy). Jednak jak wynika z dokumentacji, w roku szkolnym 2019/2020 pomocą psychologiczno-pedagogiczną objętych było nadal m.in. pięcioro dzieci z zagranicy (spośród ośmiu z 2018/2019), którym po zakończeniu roku szkolnego 2018/2019 sporządzono karty oceny efektywności pomocy. (akta kontroli str. 121-143)

W okresie objętym kontrolą w SP nr 2 dla uczniów z zagranicy, oprócz dodatkowych zajęć języka polskiego, zorganizowano zajęcia wyrównawcze także z języka polskiego oraz z matematyki, edukacji wczesnoszkolnej oraz z języka angielskiego. Szkoła nie ma dokumentacji świadczącej o diagnozowaniu poziomu znajomości języka oraz wiedzy z tych przedmiotów, mimo że we wnioskach do organu prowadzącego o przyznanie dodatkowych godzin na zajęcia wyrównawcze dla dzieci cudzoziemskich, uzasadniano wnioski koniecznością pokonania „różnic programowych wynikających z nauki w innych krajach”. Dyrektor SP nr 2 wyjaśniła: „W latach 2017-2019 nie było diagnoz dotyczących różnic programowych. Jako szkoła nie jesteśmy w stanie zorganizować takich testów ani rozmów ponieważ musiałyby się one odbywać w języku ojczystym cudzoziemców lub dzieci dotkniętych problemem migracji. Młodzież przybywająca do szkoły nie jest w stanie często mówić po polsku, a co dopiero czytać. Dzieci przybywają z różnych krajów i posługują się różnymi językami. Aby sprawdzić ich wiedzę musielibyśmy w szkole mieć z zasadzie od każdego języka asystenta, a to ze względów organizacyjnych jest niemożliwe. Poza tym nauczyciele uczący w szkole mogliby sprawdzić tylko czego ewentualnie uczeń nie potrafi jeśli chodzi o podstawę programową w Polsce. Układając test opieraliby się na wiedzy jaką mają co do programu obowiązującego w Polsce. Jako szkoła obligatoryjnie występujemy do organu prowadzącego o godziny przeznaczone na zajęcia dodatkowe (wyrównawcze z języka polskiego i matematyki oraz edukacji wczesnoszkolnej). Nauczyciele podczas zajęć obowiązkowych widzą poziom wiedzy uczniów i jest to także miarą kwalifikowania uczniów na zajęcia dodatkowe”. (akta kontroli str. 312-314)

Podstawą identyfikacji potrzeb uczniów z zagranicy były informacje uzyskane od nauczycieli, którzy poziom znajomości języka oraz wiedzy z poszczególnych przedmiotów diagnozowali m.in. na pierwszych zajęciach po przyjęciu dziecka do Szkoły na podstawie:

- obserwacji uczniów podczas zajęć, analizy prac uczniowskich, rozmów z uczniem, informacji od innych nauczycieli (nauczyciel j. polskiego),
- w przypadku dziecka nie znającego języka polskiego na podstawie umiejętności wykonywania działań, obliczania wartości (nauczyciel matematyki). W dwóch przypadkach miało miejsce przetłumaczenie sprawdzianów na język angielski (dziecko z Czeczenii) i na język rosyjski (dziecko z Ukrainy),

¹¹ Oprócz uczniów nowoprzyjętych Karty zakładano, w miarę stwierdzonych potrzeb, także innym uczniom z zagranicy.

- ustnie podczas zajęć (znajomość pojęć w języku polskim) - nowoprzyjęci uczniowie. W odniesieniu do dzieci uczących się dłużej – na podstawie obserwacji i ocen z roku poprzedniego (nauczyciel matematyki),
- karty pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz rozmów, obserwacji postępów w nauce i wykonanych prac (nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej).

(akta kontroli str. 144-152)

W okresie objętym kontrolą w Szkole zorganizowano następujące formy wsparcia uczniów, w tym dla dzieci z zagranicy, o których mowa w § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach¹²:

- dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego w wymiarze 2 godz. tygodniowo (§ 17 ust. 1-2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi), na które uczęszczało odpowiednio: pięcioro, czworo i siedmioro dzieci cudzoziemców
- zajęcia wyrównawcze z przedmiotów obowiązkowych w wymiarze jednej godziny tygodniowo (§ 18 ust. 1 i 2 ww. rozporządzenia), na które uczęszczało 20, 26 i 38 uczniów, w tym także przyjętych do Szkoły przed rokiem szkolnym 2017/2018. W ramach tych zajęć odbywały się zajęcia wyrównawcze z języka polskiego, na które uczęszczało odpowiednio sześcioro, dziesięcioro i 16 uczniów (zajęcia na podstawie ww. § 18 jak i w ramach niwelowania trudności w uczeniu się realizowane były w oddzielnych grupach). Pozostałe zajęcia były z matematyki, edukacji wczesnoszkolnej i języka angielskiego;
- zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w wymiarze jednej godziny tygodniowo, na które uczęszczało jedno dziecko w roku szkolnym 2017/2018 i po dwoje uczniów w kolejnych latach. Były to dzieci obywateli polskich, którzy powrócili do kraju. Podstawą zakwalifikowania były opinie poradni psychologiczno-pedagogicznej;
- zajęcia rozwijające uzdolnienia (jedna godzina tygodniowo), na które uczęszczało odpowiednio: dziewięcioro, 15 i 27 dzieci z zagranicy (np. koła plastyczne, historyczne, muzyczne);
- zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu w wymiarze 10 godzin w semestrze (lata szkolne 2017/2018 i 2018/2019), z których skorzystało odpowiednio: troje i dziewięcioro uczniów w ramach zajęć dla danego oddziału.

(akta kontroli str. 357-358)

Udział uczniów w powyższych formach odnotowywany był w dziennikach zajęć. Zgodę na udział dzieci w tych zajęciach w roku szkolnym 2019/2020 wyrazili rodzice¹³.

(akta kontroli str. 359)

Tygodniowy wymiar czasowy zajęć wyrównawczych i dodatkowych z języka polskiego uzgodniony był z organem prowadzącym szkołę (uwzględniony był w arkuszu organizacji Szkoły podlegającym zatwierdzeniu przez Urząd Miejski w Białymstoku). Wymiar czasowy zajęć był zgodny z § 19 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci przybywających z zagranicy. Oprócz ww. zajęć dodatkowych, z porad i konsultacji, które odbywały się w miarę potrzeb, skorzystało w trakcie kolejnych lat szkolnych ośmioro, jedenaścioro i sześcioro uczniów.

(akta kontroli str. 117, 120)

W latach szkolnych 2017/2018 i 2018/2019 w planach profilaktyczno-wychowawcze nauczycieli SP nr 2 nie wyodrębniano zagadnień związanych z obszarem kontrolowanym przez NIK. W planach profilaktyczno-wychowawczych na rok szkolny 2019/2020 wyodrębniono zadanie „Kształtowanie postaw tolerancji, koleżeństwa, empatii i życzliwości w kontaktach rówieśniczych. Kształtowanie wrażliwości na potrzeby drugiego człowieka” (klasa Ic) lub „Kształtowanie postaw szacunku, akceptacji, tolerancji oraz wrażliwości na potrzeby drugiego człowieka” (klasy II-VIII). W ramach realizacji zadań zakłada się m.in. prowadzenie rozmów, pogadanek na temat różnic kulturowych, religijnych, obyczajowych, kształtowanie postawy szacunku i akceptacji drugiego człowieka, poznawanie kultury narodowej kolegów z klasy (z Czeczenii i Ukrainy). Także

¹² Dz. U. poz. 1591, ze zm., zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie pomocy psychologiczno-pedagogicznej”.

¹³ W Szkole nie przechowywano zgód rodziców z lat wcześniejszych.

w sprawozdaniach z realizacji planów profilaktyczno-wychowawczych nie odnoszono się do zagadnień związanych z obszarem objętym kontrolą NIK. (akta kontroli str. 154)

W okresie objętym kontrolą dyrektor Szkoły współdziałał z następującymi podmiotami:

- Miejskim Ośrodkiem Doradztwa Metodycznego w zakresie szkoleń związanych z pracą z uczniami, w tym uczniami z zagranicy,
- Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w zakresie konsultacji pracowników poradni z rodzicami, wykonywanie badań przesiewowych logopedycznych, na wniosek rodziców - badanie dzieci pod kątem trudności w nauce,
- placówkami wsparcia dziennego, o których wyżej wspominała szkolna pedagog,
- z rodzicami uczniów, poprzez konsultacje i wspólne podejmowanie decyzji co do rodzaju pomocy udzielanej dzieciom. (akta kontroli str. 118-119)

5. Do 29 sierpnia 2019 r. w statucie Szkoły (którego częścią składową jest Wewnątrzszkolny System Oceniania) nie było zapisów odnoszących się do kształcenia dzieci cudzoziemców lub dzieci obywateli polskich powracających do kraju. Uchwałą rady pedagogicznej z 30 sierpnia 2019 r. do statutu dodano dwa przepisy dotyczące dzieci cudzoziemców i obywateli polskich powracających do kraju. W § 45 ust. 9 dodano pkt 6, zgodnie z którym „*Nauczyciel jest obowiązany dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia powracającego z zagranicy, cudzoziemca lub kształcącego się wcześniej za granicą, objętego pomocą psychologiczno-pedagogiczną na podstawie Karty pomocy psychologiczno-pedagogicznej*”. W § 48 dodano ust. 14, zgodnie z którym „*W przypadku uczniów dotkniętych zjawiskiem migracji, którzy wykazują barierę językową, dopuszcza się ustne zaliczanie treści programowych objętych sprawdzianem*”. (akta kontroli str. 88-114)

W okresie objętym kontrolą przedmiotowe systemy oceniania (pso) zawierały ogólne uregulowania dotyczące warunków i ogólnych kryteriów sprawdzania umiejętności dzieci z zagranicy. Na przykład:

- a) język polski: „*dopuszcza się zaliczenia treści programowych (kartkówki, sprawdziany, testy) w formie ustnej. Kryteria oceniania dostosowuje się do indywidualnych możliwości ucznia. Akceptowana jest każda forma wypowiedzi świadcząca o zrozumieniu zagadnienia, tematu. W ocenianiu wypowiedzi pisemnych zwraca się uwagę przede wszystkim na komunikatywność (nie ma oceny strony językowej, dopuszczalne błędy gramatyczne, składniowe i ortograficzne). W razie potrzeby wydłużenie czasu pracy.*”
- b) edukacja wczesnoszkolna:
 - zwolnienie ucznia z pisemnych prac szkolnych oraz wykonywania pisemnych prac domowych,
 - stosuje się głośne czytanie wszystkich poleceń przez nauczyciela,
 - dopuszcza się wydłużony czas pracy nad zadaniami i ćwiczeniami,
 - stosuje się indywidualną pracę z uczniem w czasie zajęć,
 - stosuje się preparowanie tekstów i poleceń,
 - dostosowuje się możliwości dziecka, ilość i stopień trudności zadań na sprawdzianach,
 - stosuje się możliwość ustnego zaliczania prac opracowanych treści edukacyjnych, podzielone na mniejsze partie materiałowe.
- c) matematyka: „*dopuszcza się ustne zaliczanie treści programowych objętych sprawdzianem, stosuje się indywidualną pracę z uczniem w czasie lekcji*”.

Regulacje zawarte w pso dotyczyły ogółu uczniów SP nr 2 i w sposób szczególny nie odnosily się do osiągnięć dzieci przybywających z zagranicy. (akta kontroli str. 153-154)

6. W okresie objętym kontrolą w SP nr 2 odbył się jeden egzamin zewnętrzny, tj. egzamin ośmioklasisty w roku szkolnym 2018/2019, do którego przystąpiło 49 uczniów, z tego pięciu miało dostosowanie warunków lub formy przeprowadzenia egzaminu (w grupie tej nie było uczniów z zagranicy). Egzamin zdawało troje uczniów z zagranicy, z czego dwoje uzyskało

średnią 83% (j. polski 72%, matematyka 93% i j. angielski 85%) i 91% (odpowiednio: 92%, 80% i 100%). Było to dziecko obywatela powracającego i dziecko cudzoziemca. Trzeci uczeń (dziecko cudzoziemca, które było objęte pomocą psychologiczno-pedagogiczną) uzyskało 46% z języka polskiego, 17% z matematyki i 25% z języka angielskiego (średnia 29%). Średnie wyniki z egzaminu ośmioklasisty dla całej Szkoły wyniosły: język polski 68%, matematyka 48% i język angielski 63%. (akta kontroli str. 175, 179-180, 200)

Do egzaminu ośmioklasisty w 2020 r. Szkoła zgłosiła 49 uczniów, w tym 12 z dostosowaniem warunków. W grupie uczniów, którzy mają zdawać egzamin w warunkach dostosowanych znajduje się pięciu uczniów z zagranicy (dwoje dzieci osób, które powróciły do kraju oraz troje dzieci cudzoziemców). Wnioski o dostosowanie złożył nauczyciel SP nr 2, zaś rada pedagogiczna 23 października 2019 r. pozytywnie je zaopiniowała. Wykazy zdających przekazano do OKE w terminie do 30 listopada 2019 r.

Analiza w zakresie przestrzegania innych terminów określonych w komunikatach dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej na lata szkolne 2018/2019 i 2019/2020 wykazała, że w Szkole zostały one zachowane. I tak:

- uczniów z zagranicy i ich rodziców zapoznano z możliwymi sposobami dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu 10 września (termin Centralna Komisja Egzaminacyjna wyznaczyła do 28 września 2018 r. i 27 września 2019 r.);
- zaświadczenia o stanie zdrowia uczniów z zagranicy wydane przez lekarzy – nie dotyczy uczniów SP nr 2 przystępujących do egzaminu w warunkach dostosowania;
- rodziców uczniów z zagranicy poinformowano o wskazanych sposobach dostosowania form i warunków przeprowadzania egzaminów do potrzeb edukacyjnych ucznia w dniach 25-29 października 2019 r. (termin był do 20 listopada 2019 r.). Rodzice ośmioklasistów informowani byli o przebiegu egzaminu podczas wywiadówek, które odbywały się na początku roku szkolnego. Z protokołów (dokumenty sporządzane przez jednego z rodziców) nie wynika, czy w trakcie omawiania przebiegu egzaminu informowano rodziców o możliwości dostosowania arkusza lub warunków zdawania egzaminu – była tylko wzmianka, że jednym z punktów wywiadówki było omówienie egzaminu ośmioklasisty. (akta kontroli str. 181-184)
- rodzice uczniów złożyli pisemne oświadczenia o korzystaniu lub niekorzystaniu ze wskazanych sposobów dostosowania w terminie do 25 listopada 2019 r. (oświadczenia podpisano w dniach 25-29 października 2019 r.);
- informację do OKE o uczniach zdających egzamin w warunkach dostosowanych przekazano w dniach 27 i 29 listopada 2019 r.

Do dnia zakończenia kontroli NIK nie sporządzono analizy wyników egzaminu ośmioklasisty z 2019 r.¹⁴ (akta kontroli str. 179-180)

7. W okresie objętym kontrolą placówki dyplomatyczne lub konsularne kraju pochodzenia dzieci cudzoziemców działające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak również stowarzyszenia kulturalno-oświatowe określonej narodowości, nie organizowały w SP nr 2 nauki języka lub kultury kraju pochodzenia dzieci cudzoziemców.

(akta kontroli str. 118-119)

Z zapisów w dziennikach pedagoga szkolnego wynika, że w okresie objętym kontrolą odnotowano dwa przypadki zachowań nietolerancyjnych wobec uczniów cudzoziemskich (agresja słowna, fizyczna). Reakcja szkoły polegała na przeprowadzeniu rozmów wychowawczych z uczniami biorącymi udział w zdarzeniu oraz poinformowaniu rodziców z prośbą o odbycie rozmowy z dziećmi o agresji fizycznej, słownej oraz o tolerancji. Ponadto w jednym przypadku odbyło się spotkanie klasy z pedagogiem szkolnym i funkcjonariuszem Policji na temat przemocy werbalnej oraz tolerancji. (akta kontroli str. 278)

¹⁴ Zaplanowano sporządzenie i omówienie wyników egzaminu na posiedzeniu rady pedagogicznej w styczniu 2020 r.

8. W Szkole nie wprowadzono odrębnych regulacji dotyczących organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli, w tym sposobu badania potrzeb w tym zakresie. Stosownie do art. 7 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela¹⁵, dyrektor szkoły jest odpowiedzialny za zapewnienie pomocy nauczycielom w realizacji ich zadań i ich doskonaleniu zawodowym, zaś zgodnie z § 22 ust. 1 pkt 3 lit. b Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego¹⁶ dyrektor szkoły, w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego wspomaga nauczycieli w realizacji ich zadań, w szczególności przez planowanie działań rozwojowych, w tym motywowanie nauczycieli do doskonalenia zawodowego.

W Szkole nie ma dokumentacji potwierdzającej rozpoznanie potrzeb przez dyrektora w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli. W okresie objętym kontrolą, zgodnie ze statutem Szkoły, kompetencją rady pedagogicznej było ustalanie organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli. Uprawnienie to było realizowane poprzez zatwierdzanie przez radę pedagogiczną planu Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli (WDN), które miało miejsce na początku kolejnych lat szkolnych.

W planach tych ujmowano m.in. zagadnienia związane z doskonaleniem zawodowym: [1] „*diagnozowanie potrzeb placówki*” (zespół diagnozujący w 2016 r. wyłonił obszary do pracy i wskazał sugerowaną tematykę szkoleń, [2] systematyczną pracę w ramach poszczególnych zespołów przedmiotowych, [3] dzielenie się wiedzą i umiejętnościami z innymi nauczycielami. Niektóre z zagadnień dotyczyły kształcenia dzieci z zagranicy. I tak:

- w roku szkolnym 2016/2017 m.in. w Rocznym Planie Wspomagania (dokument powiązany z WDN) wskazano obszary wsparcia, w tym jeden odnoszący się bezpośrednio do dzieci przybywających z zagranicy, tj. „*praca z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych – ze szczególnym uwzględnieniem dzieci obcokrajowców i powracające z zagranicy*”. Jak wynika ze sprawozdania z realizacji działań zawartych w planie WDN, wyłonione w nim zespoły przedmiotowe opracowały przykładowe scenariusze zajęć dla wytypowanych postaw¹⁷, tj. *szacunek, odpowiedzialność, uczciwość*, które przekazano wszystkim nauczycielom.
(akta kontroli str. 201-217, 277)
- na rok 2017/2018 przyjęto do planu m.in. szkolenia, warsztaty dotyczące tematyki „*pracy z uczniem obcokrajowcem i z doświadczeniem migracyjnym*”. W ramach realizacji planu, trzech nauczycieli ukończyło kurs „*Jak uczyć języka polskiego jako obcego z uwzględnieniem polskiej kultury, tradycji i religii*”.
(akta kontroli str. 218-222)
- w roku szkolnym 2018/2019 w planie WDN nie ujęto działań bezpośrednio odnoszących się do kształcenia dzieci przybywających z zagranicy. Ze sprawozdania z realizacji WDN nie wynika bezpośrednio, by zagadnienia te dotyczyły oceniania dzieci z zagranicy.
(akta kontroli str. 223-236)
- na rok szkolny 2019/2020 w planie WDN również nie wpisano działań bezpośrednio odnoszących się do kształcenia dzieci przybywających z zagranicy.
(akta kontroli str. 237-241)

Jak wynika z protokołów ze spotkań zespołów samokształceniowych¹⁸, podczas posiedzeń były omawiane zagadnienia związane z kształceniem dzieci przybywających z zagranicy (dyskusje, planowanie udziału w szkoleniach zewnętrznych na temat pracy z takimi uczniami, przekazywanie wiedzy uzyskanej podczas szkoleń).

(akta kontroli str. 326-337, 348-350)

¹⁵ Dz. U. z 2019 r. poz. 2215.

¹⁶ Dz. U. z 2017 r., poz. 1658 ze zm.

¹⁷ Na bazie wytypowanych postaw (połączonych w trzy grupy: szacunek, odpowiedzialność, uczciwość) poszczególne zespoły przedmiotowe opracowały przykładowe scenariusze zajęć dla każdej wskazanej postawy. Scenariusze udostępniono wszystkim nauczycielom i wdrożone do realizacji podczas zajęć wychowawczych w klasach 0-VI.

¹⁸ Zagadnieniom związanym m.in. z kształceniem dzieci cudzoziemców i obywateli powracających, w okresie objętym kontrolą poświęcono: sześć spotkań w zespole edukacji wczesnoszkolnej, trzy w zespole humanistycznym i jedno w matematyczno-przyrodniczym.

W okresie od roku szkolnego 2016/2017 do zakończenia kontroli NIK, 13 nauczycieli SP nr 2 (spośród 50 prowadzących zajęcia z dziećmi z zagranicy) wzięło udział w szkoleniach lub kursach, których przedmiotem były zagadnienia związane z kształceniem dzieci z zagranicy¹⁹. Odbyły się one w 2018 r. (trzech nauczycieli) i w 2019 r. (10 osób). Trzech nauczycieli na kurs oddelegował dyrektor Szkoły, zaś udział w pozostałych formach doskonalenia zawodowego odbył z inicjatywy własnej nauczycieli w porozumieniu z dyrektorem. Byli to przede wszystkim nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej (osiem osób), języka polskiego i angielskiego (po dwie osoby) oraz jeden nauczyciel biologii. Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że „Nauczyciele pracujący z uczniami cudzoziemskimi lub dołkniętymi problemem migracji zgłaszali swoje potrzeby co do form i zakresu szkoleń. Po pierwszym roku mojej pracy (...) dostrzegłam potrzebę zwiększenia liczby osób, które powinny w ramach doskonalenia zawodowego wzbogacić swój warsztat pracy w obszarze kształcenia dzieci z zagranicy (...) Nauczyciele poruszyli także ten temat na zebraniach zespołów samokształceniowych a także zgłaszali taką potrzebę doskonalenia liderowi zespołu do spraw doskonalenia zawodowego w szkole”. (akta kontroli str. 118-119)

Szkolenia lub kursy dotyczyły głównie metodyki nauczania języka polskiego uczniów cudzoziemskich (cztery osoby) oraz szkoleń z zakresu specyfiki pracy z uczniem cudzoziemskim (ośmiu nauczycieli). I tak:

- „Jak uczyć języka polskiego jako obcego z uwzględnieniem polskiej kultury, tradycji i religii” – 64 godziny lekcyjne,
- 16 godzinne szkolenie z zakresu specyfiki pracy z uczniem cudzoziemskim,
- „Wielokulturowa szkoła – praktyczne metody pracy z uczniem cudzoziemskim i klasą zróżnicowaną kulturowo” – 20 godzin.

Wymiar czasowy tych zajęć wynosił od 16 do 64 godzin (czas trwania kursu lub szkolenia). Organizatorem zajęć był Miejski Ośrodek Doradztwa Metodycznego (cztery osoby przeszkolone) i fundacje realizujące programy finansowane z Unii Europejskiej. Udział w wymienionych szkoleniach był nieodpłatny (koszt wymienionych zajęć ponosił organizator). (akta kontroli str. 243-259)

Zgodnie z przepisami określającymi wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli²⁰ dyrektor Szkoły kierował do organu prowadzącego wnioski o przyznanie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli²¹. Wnioskowane kwoty to odpowiednio 14,1 tys. zł, 10 tys. zł, 10 tys. zł i 14 tys. zł na 2020 r. We wnioskach nie podawano tematów doskonalenia zawodowego, wskazano natomiast wysokość kwot m.in. na opłaty pobierane za doskonalenie zawodowe, kwoty planowanych wynagrodzeń osób prowadzących doskonalenie zawodowe, koszty podróży służbowych. Z wnioskowanych środków Szkoła otrzymała odpowiednio: 7,6 tys. zł, 8,1 tys. zł i 13,5 tys. zł²², które wydatkowano w 100% oraz w kwocie 8,7 tys. zł do 31 października 2019 r. (akta kontroli str. 260-276)

¹⁹ Ponadto dwóch nauczycieli zatrudnionych nadal w SP nr 2 odbyło szkolenia tego typu w 2012 r. i 2015 r.

²⁰ Były to rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej: z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków (Dz. U. Nr 46, poz. 430, ze zm.) uchylone z dniem 01.01.2019 r., z dnia 18 stycznia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli (Dz. U. poz. 136), uchylone z dniem 01.09.2019 r. oraz z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe (Dz. U. poz. 1653).

²¹ Wnioski składano do 30 listopada danego roku budżetowego na kolejny rok budżetowy, tj. 28 listopada 2016 r., 30 listopada 2017 r., 22 listopada 2018 r. oraz 31 października 2019 r.

²² Pierwotny wniosek o środki na doskonalenie zawodowe na 2019 r. złożony w terminie do 30 listopada 2018 r. opiewał na 10 tys. zł. W trakcie roku plan zwiększono o: 2 tys. zł z przeznaczeniem na dokształcanie i doskonalenie zawodowe doradcy metodycznego (Szkoła nie wnioskowała o te zwiększenie) oraz o 1,5 tys. zł z przeznaczeniem na sfinansowanie udziału dyrektora SP nr 2 w konferencji „Kongres Zarządzania Oświatą” w Zakopanem.

9. W okresie objętym kontrolą dyrektor Szkoły sprawował nadzór pedagogiczny w formach określonych w § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego²³. Nadzorem objęto kształcenie wszystkich uczniów, bez wyodrębnienia zagadnień odnoszących się do zadań szkoły z obszaru kształcenia uczniów przybywających z zagranicy. W corocznie sporządzanych planach nadzoru pedagogicznego zagadnienia związane z kształceniem dzieci z zagranicy również nie zostały wyszczególnione. (akta kontroli, str. 279-295)

Dyrektor szkoły wyjaśniła, że „(...) uczniowie Ci są traktowani, jako społeczność objęta nadzorem tak, jak pozostałe dzieci w szkole (...) Dzieci te uczęszczają na zajęcia i do szkoły, która jako placówka jest objęta nadzorem pedagogicznym, więc tym samym już mu podlegają. W procesie edukacyjnym w/w dzieci podlegają procesowi asymilacji w związku z tym na bieżąco omawiane są kwestie, łącznie z procesem edukacyjnym. Uznałam, że kwestia dzieci cudzoziemskich jak i powracających z zagranicy nie wymaga dodatkowych zapisów i działań w nadzorze pedagogicznym, jaki prowadzę jako dyrektor szkoły”. (akta kontroli str. 338-339)

Dyrektor Szkoły corocznie, w terminie określonym w § 24 ww. rozporządzenia przedstawiał radzie pedagogicznej sprawozdanie ze sprawowania nadzoru pedagogicznego obejmujące m.in. wyniki i wnioski z niego wynikające. W sprawozdaniach tych nie było odniesień do obszaru objętego kontrolą NIK, mimo że niektóre z działań (obserwacje, monitorowanie wybranych obszarów działalności Szkoły) były przeprowadzane w oddziałach, w których kształcili się dzieci z zagranicy. W roku szkolnym 2017/2018 na 10 lekcji objętych obserwacjami, sześć dotyczyło oddziałów, w których kształcili się dzieci z zagranicy. W kolejnych latach szkolnych wszystkie obserwacje zajęć dotyczyły oddziałów z dziećmi z zagranicy (osiem lekcji w 2018/2019 i dwie w trwającym roku szkolnym 2019/2020). (akta kontroli str. 296-311, 351-356)

W okresie objętym kontrolą odbyła się ewaluacja zewnętrzna problemowa przeprowadzona przez Podlaskiego Kuratora Oświaty, która nie odnosiła się do obszaru objętego kontrolą NIK. (akta kontroli str. 315-325)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Dane wprowadzone przez Szkołę do internetowej bazy danych Systemu Informacji Oświatowej (SIO) o liczbie dzieci, które nie są obywatelami polskimi różniły się od danych z książki uczniów: na dzień 30 września 2016 r. oraz 30 września 2018 r. wykazano bowiem w SIO kolejno pięcioro i 24 takich dzieci, podczas gdy w książce uczniów wpisano ich siedmioro oraz 23.

Ponadto wg szkolnej bazy SIO w latach 2016-2018 żadne dziecko nie korzystało z dodatkowych lekcji z języka polskiego, podczas gdy liczba tych dzieci wynosiła: czworo w 2016 r., pięcioro w 2017 r. i czworo w 2018 r. (stan na 30 września). W roku szkolnym 2019/2020 wg SIO na zajęcia dodatkowe z języka polskiego uczęszczało (stan na 18 listopada 2019 r.²⁴) dziewięcioro uczniów, podczas gdy wg dzienników zajęć było ich siedmioro.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej²⁵, SIO zawiera m.in. dane o uczniach, którzy nie są obywatelami polskimi (art. 107 ust. 3 pkt 2 lit. f), a bazy danych, obejmujące m.in. dane z tego zakresu prowadzą szkoły (art. 108 ust. 1). Podmiot prowadzący bazę danych SIO obowiązany jest sprawdzić kompletność, poprawność i zgodność ze stanem faktycznym gromadzonych danych, a za wykonanie tych obowiązków odpowiada m.in. dyrektor szkoły (art. 111 ust. 1 i 6). (akta kontroli str. 3-6, 117, 163-173)

Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że nieprawidłowe dane o liczbie dzieci podawane w SIO spowodowane były pomyłką. „Być może jest to spowodowane faktem, że (...) różnica może wynikać z błędów rachunkowych zwłaszcza, że dzieci cudzoziemskie

²³ Dz. U. poz. 1658 ze zm. Dalej „rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego”.

²⁴ Obecnie stosowany SIO nie ma możliwości wydruku na wybrany „historyczny” dzień.

²⁵ Dz. U. z 2019 r. poz. 1942, ze zm.

lub powracające z zagranicy często opuszczają kraj, zmieniają miejsce zamieszkania. Szkoła nie jest w stanie monitorować to na bieżąco, gdyż nigdy nie wiemy czy dziecko jest zwyczajnie nieobecne czy już ze szkoły wybyło". (akta kontroli str. 312-314)

2. W latach szkolnych 2017/2018 i 2018/2019 dyrektor przyjął do Szkoły troje dzieci i zakwalifikował do klasy trzeciej, piątej i szóstej, na podstawie przedłożonej przez rodziców (wraz z podaniami o przyjęcie) dokumentacji szkolnej, sporządzonej w języku ukraińskim, która nie została przetłumaczona na język polski. Stanowiło to naruszenie art. 4 pkt 2 w zw. z art. 5 ust. 2 ustawy z 7 października 1999 r. o języku polskim²⁶. Zgodnie z powołanymi przepisami, organy jednostek samorządu terytorialnego i podległe im instytucje, w zakresie w jakim wykonują zadania publiczne, posługują się językiem polskim, jako językiem urzędowym (art. 4 pkt 2). W tym języku podmioty wykonujące zadania publiczne dokonują wszelkich czynności urzędowych, co stosuje się odpowiednio m.in. do podań i pism, składanych tym organom (art. 5 ust. 1 i 2). W związku z tym na język polski muszą być przetłumaczone dokumenty, na podstawie których następuje przyjęcie do szkoły. Według wyjaśnień dyrektora szkoły, pedagog szkolny nauczający j. rosyjskiego, był w stanie dokumenty odczytać.
- (akta kontroli str. 19-30)

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

1. Podawanie w SiO rzetelnych danych o liczbie uczniów z zagranicy uczęszczających do Szkoły oraz o uczniach korzystających z dodatkowych bezpłatnych zajęć z języka polskiego.
2. Przyjmowanie do Szkoły uczniów przybywających z zagranicy na podstawie dokumentów przetłumaczonych na język polski.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

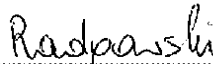
Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Białystok, 31 grudnia 2019 r.

Kontroler:

Władysław Radgowski
główny specjalista k. p.

.....
podpis

p.o. DYREKTOR DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
Agata Ciupa

.....
podpis

²⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 1480.